

Helsingin väestönkasvu ja kaupunkirakenteen tiivistämisen vaikeus

22.11.2023 / Mikko Vesterinen / Artikkelit / demokratia, kaupunkikehitys, kaupunkisuunnittelu, Suomi / 5 minuutiksi luettavaa

Helsinki kasvaa kaupunkina, mikä on aiheuttanut lähiluontoa koskevia jännitteitä paikallisten ja kaupungin välillä. Ottamalla asukkaat paremmin osaksi kaavoitusprosessia suunnittelukohteiden politisoituminen ja kärjistymisen kiistoiksi olisi mahdollista ehkäistä.

Koronapandemian ennakoitiin hidastavan tai vähintään muuttavan kaupungistumisen suuntaa Suomessa. Julkisuudessa puhuttiin jopa [vastakaupungistumisesta](#), jossa muuttoliike keskittyy kohti kehyskuntia. Viimeisimpien väestötietojen perusteella pandemian aiheuttama tyssähdys

Helsingin väestönkasvussa vaikuttaa kuitenkin olleen väliäikaista. Tänä vuonna muuttoliike **Helsinkiin on ollut ennätysellisen suurta**. Huhti-kesäkuussa Helsinkiin muutti vajaat 3600 henkeä, mikä on eniten vuonna 2015 alkaneen tarkastelujakson jälkeen.

Helsingin väestönkasvu on nostanut asumisen kustannuksia muuta Suomea korkeammiksi. Helsingin kaupunkitietopalveluiden tänä vuonna julkaiseman **Kohtuuhintaisen asumisen mittaristo -tutkimuksen** mukaan asuminen on kohtuuhintaista vain 22 prosentille helsinkiläisistä asutokunnista, kun huomioidaan sekä vuokra- että omistusasuntojen asumiskustannukset. Tutkimuksessa asumiskustannukset määriteltiin kohtuulliseksi, jos ne veivät enintään 40 prosenttia asutokunnan käytettävissä olevista tuloista.

Kohoavien asumiskustannusten aiheuttamaan ongelmaan kaupunki on pyrkinyt vastaamaan lisäämällä vapaarahoitteista asutotuotantoa kaupungissa. Tässä keskeisessä asemassa on ollut **Helsingin kaupunginvaltuustossa vuonna 2016 hyväksytty yleiskaava**, jonka tavoitteena on ollut mahdollistaa kaupungin kestävä kasvu tiivistämällä kaupunkirakennetta. Yleiskaavalla ohjataan **yleispiirteisesti kunnan maankäytön suunnittelua ja kehittämistä**. Tämän takia yleiskaavan voidaan ajatella toimivan eräänlaisena maankäytön mahdollistajana tai raamien asettajana, johon myöhemmät yksityiskohtaisemmat kaavat nojaavat. Tässä artikkelissa keskitytään erityisesti Helsingin yleiskaavan erilaisiin ympäristöllisiin ja sosiaalisiin näkökulmiin, joiden kautta yleiskaavan kasvuennustetta voidaan tarkastella.

Helsingin yleiskaava on toiminut kasvun mahdollistajana

Vuoden 2016 yleiskaavassa Helsingin varaudutaan kasvavan noin 260 000 asukkaalla vuoteen 2050 mennessä. Kasvuennusteen taustalla vaikuttivat arviot kaupungistumisen jatkumisesta sekä pula kohtuuhintaisista asunnoista Helsingissä. Lisäksi taustalla vaikuttivat kokemukset aikaisemmista yleiskaavoista, joiden **väestönkasvuennusteet oli arvioitu** liian alhaisiksi toteutuneeseen väestönkasvuun verrattuna.

Alhaiset väestönkasvuennusteet ovat johtaneet siihen, ettei kaupungilla ole ollut tarpeeksi kaavoitettavia alueita vastaamaan toteutuneen väestönkasvun aiheuttamaan asuntotarpeeseen. Valitsemalla nopean kasvuennusteen mallin Helsingin poliittiset päättäjät ja kaavoittajat pyrkivät välttämään aikaisempien yleiskaavojen tilanteen. Valittu kasvuennuste pohjusti yleiskaavan suunnittelutyötä ja on myöhemmin ohjannut myös **Helsingin asumistuotantotavoitteita**.

Yleiskaavassa Helsingin varaudutaan kasvavan noin 260 000 asukkaalla vuoteen 2050 mennessä.

Kaavan tärkein tehtävä on ollut hillitä kasvaneita asuinkustannuksia ja ehkäistä asuinalueiden sosioekonomista eriytymistä eli segregatiota. Sen tavoitteena on ohjata Helsingin kasvua ekologisesti tehokkaalla tavalla yhtenäistämällä urbaanista kaupunkirakennetta ja parantamalla kaupungin joukkoliikenneyhteyksiä kaupunginosien välillä. Käytännössä tämä on tarkoittanut täydennysrakennus- ja joukkoliikennehankkeiden lisääntymistä kaupungissa.

Kaupungin voimakas kasvu yhdistettynä kaupunkirakenteen tiivistämiseen on kuitenkin herättänyt vastustusta kaupunkilaisissa. Tämä on luonut konfliktin kaupungin kasvun ja lähiluonnon suojelun välille, kun täydennysrakentamista on kaavoitettu asukkaille tärkeiden lähiluontokohteiden päälle. Julkisuudessa tämä on näkynyt erilaisina **lähiluontokonflikteina**, joista on tullut hallitseva piirre Helsingin kaupunkisuunnittelussa.

Lähiluonnon suojelu on politisoitunut Helsingin kasvun seurauksena

Tietokirjailija **Jaana Kanninen** ja valokuvataiteilija **Sanni Seppo** esittelevät toimittamassaan *Huuto kaupunkiluonnon puolesta -kirjassa* kymmenen eri lähiluontokonfliktia Helsingissä. Kirjassa lähiluontoa käsitellään asukasaktivistien näkökulmasta ja korostetaan lähiluonnon myönteisiä vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä luontokadon hillitsemiseen.

Tyypillistä näille lähiluontokonflikteille näyttäisi kirjan perusteella olevan erilaiset asukasliikkeet, joita ovat esimerkiksi ”Pelastetaan Matokallio”, ”Pelastetaan Alppilan kalliot” ja ”Keskuspuiston puolesta” -asukasliikkeet. Yhteistä näille liikkeille on, että ne kokoavat yhteen asuinalueen lähiluonnosta huolestuneita toimijoita, jotka lähtökohtaisesti vastustavat täydennysrakentamista. Liikkeitä yhdistää niiden rakentuminen yhden asian, tässä tapauksessa lähiluonnon, ympärille ja ne perustuvat löyhiin sosiaalisiin verkostoihin.

Asukasliikkeiden perustamista on helpottanut sosiaalinen media, joka on toiminut kansalaisten itseorganisoitumisen välineenä.

Kirjan perusteella asukasliikkeet ovat olleet keskeisessä roolissa siinä, että lähiluontoa koskevat suunnittelukysymykset ovat Helsingissä politisoituneet, jolla tarkoitetaan jonkin asian muuttumista kiistanalaiseksi ja nousemista poliittiselle agendalle. Asukasliikkeet näyttäytyvätkin tässä yhteydessä politisoitumisen välineinä, jotka nostavat lähiluontoa koskevat kysymykset julkiseen keskusteluun, ylläpitävät sitä ja pakottavat julkisen paineen avulla **puolueita ottamaan kantaa joko lähiluonnon suojelun puolesta tai vastaan**. Julkisen paineen tavoitteena on saada päättäjien ja kaavoittajien mielipide muuttumaan, ja vastustamaan täydennysrakentamista ja suojelemaan asuinalueen lähiluontokohte.

Yhtenä mahdollisena syynä asukasliikkeiden runsaslukuisuudelle voi olla, että journalistinen media uutisoi nykyään oma-aloitteisesti vähän Helsingin kaupunkisuunnittelusta. Tämä on tehnyt asukasliikkeistä kaupunkisuunnittelun vallan vahtikoiria, kun perinteinen media ei tätä tehtävää ole hoitanut. Asukasliikkeiden perustamista on helpottanut **sosiaalinen media, joka on toiminut kansalaisten itseorganisoitumisen välineenä**. Perinteisen ja sosiaalisen median vaikutuksista suunnittelukohteiden politisoitumiseen tarvittaisiinkin lisää tutkimuksia.

Kaupunkisuunnittelu on konfliktien hallintaa

Nykyisessä yhteiskuntatieteellisessä kaupunkitutkimuksessa ovat korostuneet julkisen tilan muutoksen ja määrittelyn merkityskamppailut, joissa risteävät niin **kaupunkisuunnittelun tavoitteet** kuin **kaupunkilaisten omakohtaiset kokemukset ja mielikuvat kaupungista**. Tämän takia kaupunkisuunnittelua voi kutsua konfliktien hallinnaksi, jossa korostuu kyky sovittaa yhteen niin yhteiskunnallisia, poliittisten päättäjien, liiketoiminnan edustajien kuin asukkaiden intressejä kaupungin kehittämisestä.

Kaupunkisuunnittelun yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, millä ja kenen ehdoilla kaupunkitilan muutosta määritellään. Näitä kaupunkitilan muutokseen liittyviä ristiriitoja voidaan tarkastella joko kokemuksellisesta näkökulmasta tai sen taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristöllisistä vaikutuksista. Kaupunkisuunnittelun professori **Scott D. Campbell** on määritellyt **kaupunkisuunnittelun konfliktiulottuvuuksien** muodostuvan talouskasvun, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ympäristön suojelun välisistä jännitteisestä suhteesta.

Kaupunkisuunnittelun yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, millä ja kenen ehdoilla kaupunkitilan muutosta määritellään.

Helsingin kaupunkisuunnittelun lähiluontokonflikteissa on kyse Campbellin teorian valossa kaupungin kasvun ja ympäristön suojelun välisestä ristiriidasta, jota Campbell nimittää *luonnonvarojen konfliktiksi* (eng. *resource conflict*). Tässä konfliktissa kaupungin kasvun ja sen tuottama taloudellinen hyvinvointi lisäävät kaupunkilaisten sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Kaupungin hallitsematon kasvu voi kuitenkin aiheuttaa ympäristöongelmia ja luonnonvarojen ylikuluttamista, jolla voi olla negatiivisia vaikutuksia kaupunkilaisten yhdenvertaisuuteen ja oikeudenmukaisuuden kokemukseen.

Julkisuudessa esillä olleiden lähiluontokonfliktien perusteella asukasliikkeet lähestyvät Campbellin määrittämää ympäristön suojelua lähiluonnon suojelun näkökulmasta. Helsingin yleiskaava lähestyy puolestaan ympäristön suojelua enemmän ilmastonmuutoksen

hillitsemisen tavoitteesta, joka korostaa ekologista kaupunkirakennetta, päästöjen vähentämistä ja arvokkaiden luontoalueiden suojelua.

Erilainen lähestymistapa ympäristön suojeluun ei kuitenkaan yksistään selitä lähiluontokonflikteja Helsingissä. Campbellin konfliktiteorian näkökulmasta konflikteja selittää myös erilainen ymmärrys oikeudenmukaisesta kaupungista. Asukasliikkeille oikeudenmukainen kaupunki syntyy lähiluonnon suojelun ja sen synnyttämien hyvinvointi- ja terveysvaikutusten kautta. Sen sijaan Helsingin päättäjille ja kaavoittajille oikeudenmukainen kaupunki rakentuu ensisijaisesti kaupunkilaisten taloudellisesta hyvinvoinnista, johon vaikuttaa keskeisesti korkeat asumiskustannukset.

Asukkaat integroitava paremmin osaksi kaavoitusprosessia

Konfliktit kuuluvat kaupunkisuunnitteluun, mutta niiden määrään ja eskaloitumiseen voidaan vaikuttaa hyvällä suunnitteluprosessilla. Lähiluontokonfliktien suuri määrä Helsingissä kertoo, ettei **kaupunki ole onnistunut integroimaan paikallisia asukkaita osaksi suunnitteluprosessia** ja hyödyntämään heidän paikallista asiantuntijuuttaan.

Suuri merkitys on myös **käytetyllä suunnittelukielellä**, jolla suunnittelun todelliset intressit voidaan verhota passiivimuotoisen ja normatiivisen kielen taakse. Helsingin yleiskaavan kaltaisten **strategisen kaavoituksen ongelmana on sen kaavoitustarkoituksen ja vallan rajapintojen hämärtyminen**, jolloin kansalainen ei välttämättä tiedä, mitä kaavassa päätetään ja milloin siihen voi vaikuttaa. Tämä voi lisätä epäluottamusta kaupungin kaavoittajia kohtaan.

Osallistamalla asukkaat tiiviimmin osaksi suunnitteluprosessia olisi mahdollista vähentää suunnittelukohteiden kärjistymistä ja politisoitumista konflikteiksi. Asukkaiden asiantuntijavallan parempi hyödyntäminen on olennaista, jos haluamme vastata onnistuneesti ilmastonmuutoksen ja kaupungistumisen ilmiöihin kaupunkisuunnittelulla. Kuten arkkitehdit **Joo Hwa P. Bay** ja **Steffen Lehmann** ovat **kirjoittaneet**, kyse ei ole siitä, pitääkö kaupungin tiivistyä vaan, miten niiden tulisi tiivistyä. Tähän kysymykseen vastaamiseen tarvitaan mukaan myös paikalliset asukkaat.

YTM Mikko Vesterinen on kaupunkipolitiikan väitöskirjatutkija Tampereen yliopistossa. Vesterinen tutkii Koneen säätöön rahoittamassa väitöskirjassaan puolueiden tavoitteita Helsingin, Tampereen ja Oulun kaupunkisuunnittelussa.

Artikkelikuva: Ksenia Senkova / kuviasuomesta.fi

[← Edellinen Artikkel](#)

[Seuraava Artikkel](#) →